Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı

Editörler
Nurettin Demir - Faruk Yıldırım

Adana 2014

Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı
Editörler: Nurettin Demir - Faruk Yıldırım

© Bu kitapta basılan makalelerin yayın hakları yazarlarına aittir. Makaleler, yazarlarının izni olmadan basılı veya elektronik olarak çoğaltılamaz, başka dile çevrilemez.

ISBN: 978-975-487-196-8

Kapak Tasarım: Emine Ağırbaş
Baskı: Çukurova Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü

İsteme Adresi: Çukurova Üniversitesi
Basın ve Halkla İlişkiler Bürosu
Balcalı/ADANA
Mail: basin-halk@cu.edu.tr
Tel. : 0 322 338 71 14

Türkçeden Örneklerle Dilde Sıradışılıklar / Dilsel Saçmalıklar

Muna Yüceol Özezen, Çukurova Üniversitesi
Ömer Anıl Düşmez, Çukurova Üniversitesi

Günlük yaşamda, genel dil kullanıcıları için ilk ve hatta çoğu kez genel algıda "kabul edilemez" olarak değerlendirilen *saçma* için *Türkçe Sözlük*'te "1. Saçmak işi. 2. Bir tür balık ağı, serpme ağ. 3. Avda kullanılan fişeklerin içine konulan, türlü boylardaki küçük veya yuvarlak kurşun tanesi. 4. Akla uygun olmayan, pestenkerani, absürt. 5. Yersiz bulunan. 6. Yersiz, akla aykırı, tutarsız söz. 7. Böyle söz söyleyen veya iş yapan." (2011) anlamları sıralanmıştır. *Türkçe Sözlük*'te ancak dördüncü ve sonraki sıralarda karşılığını bulabilen *saçma*, gerçekte felsefenin temel konularından biridir. Çünkü, aşkın bir düşünüş biçimi olarak değerlendirilebilecek felsefe, gündelik değer yargılarıyla sınırlanmış bulunan tipik kavram ve olguların ötesinde bir bilgisellik arayışıdır. *Sarp Erk Ulaş Felsefe Sözlüğü* en genel anlamıyla felsefeyi şöyle tanımlamaktadır: "'Saltık gerçeklik' ile 'saltık doğruluk'un en son anlamdaki değişmez ilkeleri üzerine düşünen, temelleri ile yasaları başta olmak üzere bütün bir varlık alanını her yönüyle araştıran, karşısındaki 'gerçekliği' olduğu denli kendi üzerine dönerek kendisini de soruşturma konusu yapma yetisi taşıyan bilinen tek düşünme etkinliği; var olan bütün bilgi alanları arasındaki en köklü soruşturma alanı. Her durumda en temel ilkelere, doğru bilgilere, iyi ve güzel yaşama ulaşmaya yönelik olarak yürütülen ussal ve eleştirel sorgulama biçimi." (2002: 532). Buna göre, *saçma* olan veya *saçma* olarak nitelenen de "en köklü soruşturma alanı" olan felsefeyi doğrudan ilgilendirmektedir. Nitekim, genel olarak felsefe sözlüklerinde ya da felsefe ansiklopedilerinde (örneğin *Felsefe Ansiklopedisi* Cilt 1-6'da, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*'nde, Antony Flew tarafından hazırlanan *Felsefe Sözlüğü*'nde veya *Sarp Erk Ulaş Felsefe Sözlüğü*'nde) *saçma* (absürde, non-sense), *akıldışı / usdışı* (irrational), *mantıksız* (unlogic) maddelerinin yer alması bu görüşümüzü desteklemektedir.

Elbette, felsefenin konularından biri olan *saçma* üzerine felsefecilerin söyleyecekleri çok söz vardır; zaten *saçma* üzerine ancak bir felsefeci "akıl yürütebilir".

Öte yandan, *saçma* konusu edebiyat ve tiyatro alanlarının da üzerinde durduğu bir konudur. Dünya tiyatro literatürüne *absürd tiyatro* olarak geçen tiyatro türü, İkinci Dünya Savaşı'nı yaşayan insanlığın içine düştüğü *saçmalıkların*

sonucunda oluşmuştur. Savaşı, ölümleri, yıkımları anlayamayan, bunların sonuçlarını kabullenemeyen insan düşünsel olarak iflas etmiş, korku, güvensizlik gibi duyguların yerini, boşluk, boşunalık, hiçlik, parçalanmışlık ve umutsuzluk almıştır. Her şey bu kadar *saçma* iken, tiyatronun *akıl dışı* bir yola girmesi kaçınılmaz bir süreç gibi görünmektedir (daha ayrıntılı bilgi için bk. Eslin 1999). *Saçma* kavramının geleneksel Türk halk edebiyatındaki yansımaları şathiyelerdir (ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz-Tatçı 2001); ayrıca oyun tekerlemeleri, özellikle masal tekerlemeleri de "eşyanın tabiatına aykırı", "deli saçması" türler olarak dikkati çekmektedir. Ancak gerek absürd tiyatroda gerekse Türk edebiyatındaki şathiye türünde, *saçma* olana bilinçli bir yöneliş, "ussal" gibi görünen ancak insanın yaşamı anlama ve yaşama eklemlenme sürecine bir katkı sağlamayana açık bir tepki söz konusudur. Bu çalışmanın genel amacı ise *saçma* kavramının dildeki yansımaları (dildeki sıradışı algılar, dilsel saçmalıklar, dildeki mantıksızlıklar, dildeki gelişigüzellikler / rastgelelikler, dildeki kaotik yapılar ve absürd gramer) konusuna dikkat çekmektir. Sinirbilim (neurology) ve sinirdilbilim (neurolinguistics) alanındaki deneysel çalışmaların doğrudan ilgi alanına giren ve beyin hasarlı deneklerin kullandığı *saçma sözler* (non-sense words) uzun vadede konuyla ilgili olmakla birlikte, kısa vadede bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Bu bağlamda, çeşitli sanat anlayışlarına bağlı olarak dilde (özellikle şiir dilinde) ortaya konulan bilinçli sapmalar, çeşitli dilsel veya dilbilgisel oyunlar da konunun dışındadır. Buna göre, *saçma* kavramının dildeki yansımaları konusundaki ilk gözlemimiz, *saçma*nın dildeki yansımalarının bilinçli bir tercih, tepki sonucunda ortaya çıkan açık bir yöntem veya yönelim olmadığıdır. Çünkü basitçe söylemek gerekirse, insanın bilişinde yer alan her şeyin bilincinde olmaması gibi, dilin de –şimdilik- bizim *bilgi*mizi aşan, en azından betimlemesinde yetersiz kaldığımız bir boyutu olduğu da muhakkaktır.

*Dilsel saçmalık*lar, Türkiye'de Osmanlı döneminden beri *galat* sözcüğüyle terimleşen, son birkaç on yılda ise *dil yanlışları, dilde bozulma* adlandırmalarıyla öne çıkan *dil yanlışları* da değildir. Dilin söz konusu *yanlışlık*ları, olsa olsa bu çalışmayla verilmesi amaçlanan *dilsel saçmalık*ların destekleyicisi olabilir. S. A. Dilemre, "Dil, yanlışlar, daha doğrusu kolaylıklar üzerine kurulmuştur. Hele konuşmada dil bilgisi ve mantık gözetmek olanaksız birşeydir. Her dil mantıksızlıklarla doludur." (2008: 27) ve "İnsan (...) mecazlar yüzünden en büyük mantık ve dil bilgisi yanlışlarıyla konuşur. Belki de yüzyıllardan beri kökleşmiş olan bu yanlışlıklar dil olmuştur." (2008: 46) demektedir. Buna göre, ilkel insanın önceleri yalnızca *saçmalık*larla anlaştığı, giderek dili kategorileştirerek -bir çeşit- kalıplaştırdığı ve en önemlisi uzun veya kısa vadedeki dönemsel ve gündelik standartlarla sınırlandırdığı düşünüldüğünde, sıra dışı her kullanımın düpedüz *yanlış* sayılması, dildeki *saçmalık*ların en aza indirildiği ve kabullenişlerin genel kural sayıldığı anlamına da gelmektedir. Ancak, yine de bu çalışmanın birinci motivasyonu basitçe *dil yanlışları* değildir.

Dilbilim literatüründe genel olarak, sıraladığımız bu kavramların doğrudan doğruya ele alındığı ve hatta kimi kavramların terimleştiği görülmektedir. Çünkü, çalışmanın henüz başında dilbilim literatürünün günümüzde daha çok

İngilizce sözcüklerden kurulduğu göz önünde bulundurularak yapılan taramalardan, bu kavramların birçok farklı disiplinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, *dildeki saçmalık* genel kavramı için literatürde *randomness in language, randomity in language, stochasticity in evolution of language, chaos in language, chaotic language, non-linear language, entropy in language, non-sense in language* veya *absurdity in language* kavramlarının ya dolaylı olarak ele alındığı görülmüş veya konusu doğrudan doğruya sıralanan bu kavramlar olan birçok çalışmaya rastlanmıştır. Ancak, *dildeki sıradışılıklar / dilsel saçmalıkların*, farklı disiplinlerin, farklı dilbilimsel çalışma alanlarının da değinmek durumunda kaldığı kavramlar olduğu dikkati çekmektedir. Örneğin kavram edinimini araştıran kimi psikologlar, kavram ediniminin son derece karmaşık yapısı karşısında, henüz çözülemeyen ve bu yüzden de ilk tanımı *dilsel saçmalık* gibi yapılabilecek olan yöntemi, edinimin vazgeçilmezi gibi görebilmektedirler (Murphy 2004: 443). Nitekim, dilbilimciler ve psikologlar, henüz en basit görünümüyle bir kavramı bile nasıl edindiğimizin tam olarak belirlenemediğini, kavramlar arasındaki ilişkileri nasıl kurduğumuzun veya kavramlar arasındaki geçişleri nasıl sağladığımızın belirlenmesi için daha çok yol almamız gerektiğini belirtiyorlar. Kavramları edinirken, "ayırt etme, tanıyıp öğrenme, ayıklayıp seçme" aşamalarını geçirdiğimiz, kısacası kavramları soyutlama becerisiyle edindiğimiz genel bir görüş olmakla birlikte (Karataş Coşkun 2011: 6), kavramların zihnimizde başka hangi, beyin için *düzenli* ancak dilbilgisel bir bakış için *düzensiz* işlemlerle temsil edildiği sorusuna bir çırpıda cevap vermek kolay değildir. Örneğin dilsel metafor araştırmacıları için ilk anlamdan metaforik anlama geçiş süreçlerinin belirlenmesi güçlükler taşır. Anlambilimde anlamın hangi zihinsel süreçlerle ortaya çıktığı, dilin temsil ettiği kültürün de doğrudan doğruya bir etken durumunda olduğu bir süreçte, yan anlam / mecaz anlamın hangi temel anlamdan nasıl ayrıldığı konuları çözümlenmemiştir. Bu bağlamda, D. Aksan'ın, *alışılmamış bağdaştırma* olarak değerlendirdiği konu da *dilsel saçmalıkların* bu betimleme yapılmadan dillendirilmesinden başka bir şey değildir (1999: 84). Ayrıca bu noktada *oksimoron* (Fransızca *oxymoron*) kavramı da bu konuyla belli ölçülerde ilgili görünmektedir. *Türkçe Sözlük* 2011, bu kavram "iki zıt anlamlı kelimenin bir arada kullanılması" biçiminde tanımlamıştır. Günlük yaşamda sıklıkla duyduğumuz *çocuk anne, yaşayan ölü, bakar kör* gibi ifadeler *oksimoron* örnekleridir ve genellikle sanatsal kaygılarla kullanılan bu ifadelerin düz mantıkla açıklanması kolay değildir.

Öte yandan, dilin açık bir kurallar bütünü, istisnasız veya istisnası az düzenli bir sistem olduğu düşüncesinin en geçersiz kaldığı çalışma alanları genelde doğal dil işleme (natural language processing) özelde ise dil / gramer mühendisliği (language / grammar engineering) ve dil modelleme (language modeling) alanlarıdır. Doğası gereği entropik ve kaotik olan kavramlar bir yana, entropik ve kaotik yapıların ve bu yapılarla kodlanan *anlam belirsizliklerinin* (ambiguity) ve *şaşırtıcı çapraşıklıkların* (perplexity) da insan dilinde nicel olarak son derece büyük bir yer kapladığının bulgulandığı bu çalışmalarda, bütün istatistiksel analizlere rağmen, dilin hangi evrensel modelle ortaya çıkıp üretildiğine ilişkin

net sonuçlara ulaşılamamıştır. Başka bir deyişle, dilin kurallı yapısını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmalarla varılan nokta, dilin kuralsız (gibi görünen) yanının dilin üretimindeki bağlayıcılığıdır. G. Orwell, ünlü *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört* romanında, insanların zihinlerinin kontrol altına alınmasında en önemli araç olarak dili görmüş ve dilin insanların makinalaştırılması, ufuklarının daraltılması ve düşünebilme becerilerinin ortadan kaldırılması noktasında ne denli önemli bir stratejik silah olduğuna dolaylı göndermeler yapmıştır (2013). Orwell'e göre, dilin bu gibi etkiler yaratmasıyla ilgili olarak yapılacaklar şöyledir: dildeki sözcük sayısını azaltmak, dili olabildiğince mantık kurallarıyla yeniden yapılandırmak (örneğin yalnızca *iyi* sözcüğüyle yetinmek, *kötü* için *iyi değil*, *çok iyi* için *artıiyi*, *harika* için *çiftartıiyi* demek), anlam belirsizliklerini ortadan kaldırmak, kısaltmalar / eksiltiler yapmak, anlamları kesin, vurgulu ve katı biçimde tanımlamak, dili basit ve açık bir kurallar dizgesine indirgemek (335-350). Buna göre, dili dil yapan, onun kurallara sığmıyor olması, belirsizlikleri ve gelişigüzellikleridir. Çünkü dilin asıl özgürlük alanı, bu kuraldışı ve mantıkdışı görünen yanıdır. Roman gibi kurgusal bir metinde dile getirilmiş olsa bile Orwell'in bu yaklaşımı dikkat çekicidir.

Dil modellemesiyle ilgili olarak robotlar üzerinde çalışan araştırmacılar da, dilin gelişigüzelliği üzerinde durmaktadırlar (Steels, 1999: bu araştırmalardan birinin sonucu için bk. NBC News Technology'nin www.nbcnews.com adresli web sitesi). Hatta konuşan robotlar üzerinde çalışan L. Steels, bir sözcüğün edinimi için enaz 4000 oyun gerektiğini ve böylelikle o sözcüğün enaz 4000 defa deneyimlendiğini söylemektedir (1999: 171).

Yapılaşma Grameri (Construction Grammar) kuramı ve bunun uzantısı olan Sözcük Grameri (Word Grammar) kuramıyla vurgulanan düşünceler de bu bulguları destekler niteliktedir. Buna göre, dilbilgisinden sapma veya dilbilgisine aykırılık gibi görünen bütün yapılar, dilbilgisinin bir parçasıdır. Hatta dildeki bazı yapılar, başka hiçbir yapıya benzemeyebilirler veya dildeki bir sözcük başka hiçbir sözcüğe benzemeyen bir biçimde hareket edebilir (Croft 2001).

M. Tomasello, *Origins of Human Communication* adlı çalışmasında, maymunlar başta olmak üzere birçok hayvan üzerinde birçok deney yapmış, gönderme / gösterme (referance) becerisinin hayvanlarda genel olarak ancak mimik ve seslerle sınırlı olduğunu, oysa insanın çok erken yaşlarda elle işaret ederek gönderme yapabilme becerisine sahip olduğunu belirtmektedir. Tomasello ayrıca, bu tarz bir gönderme becerisinin insan iletişiminin en önemli adımlarından biri olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmada, bizim vurguladığımız nokta, gönderme yapılan nesnenin ve gönderme yapma araç ve yöntemlerinin açık olduğu gönderme biçimlerinde bir sorun olmadığı, ancak ortada yadsınamaz bir gönderme eyleminin bulunduğu ancak gönderme yapılan nesnenin ve gönderme araç ve yöntemlerinin açık olmadığı durumlardır. İşte, dilde ilk algısı *saçma* gibi görünen bu yapılar, kullanımlar ve yöntemler de dilin önemli bir alanını kaplamaktadır. Z. Bauman, *Modernlik ve Müphemlik* adlı eserine şu cümlelerle başlamaktadır: "Bir nesne ya da bir olayın birden fazla kategoriye sokulabilmesi demek olan müphemlik, dile özel bir düzensizliktir,

yani dilin icra ettiği adlandırma (sınıflandırma) fonksiyonunun iflası. Bu düzensizliğin temel belirtisi, (...) hissettiğimiz keskin rahatsızlıktır. İşte bu durumda doğan endişeden ve bunu takip eden kararsızlıktan dolayı, müphemliği bir düzensizlik olarak yaşarız; o zaman da ya kullandığımız dili yetersizlikle suçlarız, ya da kendimizi dili yanlış kullanmakla. Halbuki müphemlik, dilde ya da dilin kullanımında yatan bir patolojinin sonucu değildir; dilsel pratiğin sıradan bir unsurudur. Müphemlik, dilin ana fonksiyonlarından birinin sonucudur: Adlandırma ve sınıflandırma. Müphemliğin boyutları, bu fonksiyonun icrasındaki etkinliğe bağlı olarak artar. Dolayısıyla müphemlik, dilin *alter ego*'su, daimi yoldaşı, düpedüz normal halidir." (2003: 9-10). Buna göre *saçma* kavramının dildeki yansımaları konusundaki ikinci gözlemimiz, dildeki *gelişigüzelliğin* dilin üretiminde ve bildirişim süreçlerinde, *kurallılık* kadar bağlayıcı, etkili, sıradan ve *normal* olduğudur.

Saçma olan, bir süre sonra *mantıklı* veya *doğru*, hatta *sıradan* biçiminde algılanabilir. Çünkü o dönemin değer yargılarıyla, toplumsal normlarıyla biçimlenen *saçma*, doğası gereği doğruluk ve kabul edilebilirlik potansiyelini de taşır. Toplumsal normların değişmesiyle *saçma* gibi görünen, söz konusu potansiyelinin devreye girmesiyle *genel* ve *doğru* bir görünüm kazanabilir. Yapılaşma Grameri kuramında da belirtildiği gibi dil, sürekli bir *yapılaşma* içindedir. Bu, her dönem için yeni değer yargıları ürettiğimiz gibi, her dönem için yeni dilbilgisel yapılar üretebileceğimiz anlamına da gelmektedir. Üstelik bu yeni yapılar, öncesindeki dilsel dönem için kesinlikle *kabul edilemez* değer yargısına da sahip olmuş olabilir. Böylelikle, dilin sınıflandırması kolay, çabuk fark edilen yasaları bir kenara, *sıradışı* ve *akla aykırı* gibi görünen kimi yöntemlerin, dizgesel işleyişlerin dilbilimde zamanla fark edilerek yasalaştırıldığı da görülmektedir. Bu konuda akla ilk gelen yasalar, *dilde az çaba (tutumluluk)* (least of effort law, economy in language) yasası (bk. Aydın 2011) olarak bilinen *akla uygun* yasanın karşısına, *dilde çok çaba yasası* (most of effort law) olarak yaygınlaşan *akla aykırı* veya *aklı zorlayıcı* yasanın konulmasıdır. Türkçedeki kişi zamirlerinin, kişi kategorisini karşılayan dilsel birimler olarak ekleşmesinde *az çaba* yasası görülür; ama örneğin çokluk ikinci kişi zamirinin ekleşmesi sürecinde ekin zaman içinde tekrar genişlemesi *çok çaba* yasanının da işlediğini göstermektedir: *siz* > *-sız /-siz* > *-sıñız / -siñiz* > *-sınız / -siniz, -sunuz / -sünüz*. Şu durumda enerjiden tasarruf edilen bir kullanımda, yeniden çok enerji sarfedilmesinin tercihi, *mantıkla bağdaşır* bir durum gibi görünmemektedir. Benzer bir biçimde, dilde *benzeşme* (assimilation), *akla uygun* bir yasa iken (Türkiye Türkçesinde *o+bir* > *öbür* ve *sünbül* > *sümbül* gibi), dilde *benzeşmezlik* (dissimilation) yasası (Türkiye Türkçesinde tepme > tekme ve aşçı > ahçı gibi) *akla aykırı* veya en azından *aklı zorlayıcı* bir yasa olarak dikkati çekmektedir.

Dilin *akla aykırı, gelişigüzel, düzensiz* kısacası *saçma* görünümüyle ilgili olarak Türkçe artzamanlı ve eşzamanlı şu örnekler verilebilir:

• *karar almak = karar vermek*

Bu iki ifade, günlük dilde sıklıkla birbirinin yerine kullanılabilmektedir. Türkçe Sözlük, *karar almak*'ı, "bir davayı, bir sorunu sonuca bağlamak" şeklinde tanımlamış, *karar altına almak* ifadesi için de "karar vermek, kararlaştırmak" açıklamasını yapmıştır; *karar vermek* için de "bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak" tanımını vermiştir (2011). Görüldüğü gibi bu iki ifade birbiriyle çok yakın anlamlıdır. Zıt anlamlı iki fiil olan *almak* ve *vermek*, *karar* sözcüğüyle eşdizimli olarak kullanıldığında çok yakın anlamlar taşımaktadır. Bu durum, dilsel bir *saçmalık* örneği gibi değerlendirilebilir. İki zıt göstergenin aynı kavramı karşıladığı bu kullanımda, belirleyici ve etkili olan sözcüğün *karar* olup olmadığı veya bu iki fiilin kullanım sıklıklarının etkili olup olmadığı açık değildir (*Almak* ve *vermek* fiilleriyle ilgili ayrıntılı bir tasnif çalışması için bk: Düşmez 2012).

• *kilit isim- anahtar isim*

Türkiye Türkçesinde *kilit isim* ve *anahtar isim* ifadeleri, aynı kavrama gönderme yapıp birbirlerinin yerine kullanılabilmektedir. Her iki ifade de *Türkçe Sözlük* 2011'de yer almamakla birlikte, "sorunların çözümü olan, önemli kişi" anlamıyla belirli bir kullanım sıklığına sahiptir. Oysa ilki *açmak* ve ikincisi *kapamak* eylemiyle ilişkili olan *anahtar* ve *kilit* sözcükleri, tamamen karşıt anlamlara gönderme yapmaktadır. Karşıt göndermeleri olan iki sözcüğün *isim* sözcüğüyle eşdizimli kullanımlarında neredeyse eşanlamlı bir görünüme bürünmesi (*karar almak* ve *karar vermek* örneğinde olduğu gibi), akla yakın bir durum gibi görünmemektedir.

• *uçurumdan uçmak - düşmek*

Genel algısı "yükselmek" olan *uçmak* fiili, bazı bağlamlarda "düşmek" anlamı da verebilmektedir.. Türkçe Sözlük'te bu fiil için on yedi tanım verilmiştir. Bu tanımlardan ikisi şöyledir : "1. Kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak. 6. Yüksek bir yerden düşmek veya yuvarlanmak (2011). Verilen tanımlar incelendiğinde *uçmak* fiili iki zıt eylemi işaret edecek şekilde kullanılabilmektedir. Bu, temel mantık yasalarından biri olan *özdeşlik ilkesi*ne aykırı bir kullanımdır.

• *uykulu olmak = uykusuz olmak*

Türkiye Türkçesinde *uykulu olmak*, uyku gereksinimi, *uykusuz olmak* ise uyumamış olma veya uykusunu alamamış olmayı ifade eder. Yani bu durumda her iki gösterge de aynı anlama gönderme yapmaktadır. Oysa, Z. Korkmaz'a göre *+lI /+lU* isimden isim yapma ekinin işlevlerinden biri, adlardan ve sıfatlardan "sahip olma, üzerinde bulunma, ilgili olma, yetkili olma" anlamlarında sıfatlar türetmektir. (2009: 54). *+sIz / +sUz* isimden isim yapma eki ise *+lI /+lU* ekinin verdiği anlama –genellikle- karşıt olan, yokluk ifade eden sıfatlar oluşturmaktadır. Buna göre, aynı anlama gönderme yapan bu göstergelerin, neden karşıt anlam veren ve karşıt iki ekle karşılandığını belirlemek kolay değildir.

• Eski Anadolu Türkçesinden Türkiye Türkçesine *pes* ve *pîş* > *peş* sözcükleri

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde sık sık karşılaştığımız Farsça "art, arka, geri" (Develliogiu 2007) anlamlarındaki *pes* sözcüğü incelendiğinde yine sıradışı bazı kullanım özellikleriyle karşılaşılmaktadır. *Yeni Tarama Sözlüğü*'nde beş ayrı anlamla karşımıza çıkan *pes* sözcüğü için verilen tanımlardan ikisi birbirine karşıt gibi görünmektedir: "1. Şimdi, o halde. 2. Sonra, ondan sonra." (Dilçin 2009: 185). Buna göre aynı gösterge, iki karşıt anlamı karşılayacak biçimde kullanılmıştır. Öte yandan, *peşinden gelmek* ve *peşin ödemek* ifadelerine biraz daha dikkatli bakıldığında da zihnin sıradışı bir işleyişi dikkati çekmektedir. Farsça *pîş* sözcüğü "ön, ileri, ön taraf" anlamındadır (Develliogiu 2007) . Her iki sözcük, klasik öncesi ve klasik sonrası Osmanlı metinlerinde "ön ve arka" anlamına gelen *pîş ü pes* öbeğinde sıklıkla görülmektedir. Türkiye Türkçesinde bu öbekte yer alan sözcüklerden ilkinin birtakım sesbilgisel değişmelere uğrayarak, ikinciyle aynı anlamda kullanımına rastlanmaktadır: peşinden gelmek "arkasından gitmek", peşin ödemekmek "önden ödemek". Buna göre, *pîş* ve *pes* arasındaki sesbilgisel bulaşma, anlama da yansımıştır.

• Türkçenin çeşitli tarihsel ve çağdaş kollarında geniş zaman-şimdiki zaman ilişkisi

Bilindiği gibi, Eski Türkçede müstakil bir şimdiki zaman eki yoktur. Kullanılan geniş zaman eki, bazı bağlamlarda şimdiki zamanı da karşılamaktadır. Bu geniş zaman eki şimdiki zaman anlamı da veriyorken, Türkçede değişik saha ve dönemlerde şimdiki zaman ifadesine duyulan gereksinim nedeniyle müstakil bir şimdiki zaman eki de ortaya çıkmıştır. Ancak, Türkçenin bazı çağdaş kollarında bu "yeni" ekin, dilde geniş zaman eki hiç yokmuş gibi geniş zaman işleviyle kullanılması ilgiye değer bir durumdur. Öte yandan, bir ekten doğan bir başka ekin, doğduğu ekin işlevini de üstlenmesini mantık kurallarıyla açıklamak güç görünmektedir. Örneğin, Kırgızcadaki *Baka mayrıgın bilbeyt, çılandı iyri iyri deyt*. (Şavk 2002: 50) atasözü dilbilgisel olarak "Kurbağa kendi eğri bacağını bilmiyor, yılana eğri büğrü diyor." biçiminde çevrilmesi gerekirken, "Kurbağa kendi eğri bacağını bilmez, yılana eğri büğrü der." biçiminde çevrilmektedir. Buradaki < *–A-t* Kırgızcada şimdiki zaman 3. tekil kişi çekiminde kullanılan bir yapıdır. Oysa Kırgızcanın bugün hâlihazırda müstakil bir geniş zaman eki de vardır. Türkiye Türkçesindeki *Her gün süt içiyorum*. cümlesindeki < *-yor* şimdiki zaman eki de açıkça geniş zaman işlevinde kullanılmıştır. Benzer durumlar, Türkçenin başka birçok kolundan da tanıklanabilir. Burada akla basitçe şu soru gelmektedir: Zaten var olan bir ekin yerine neden başka bir ek türetilmesi gereksinimi duyulmuştur ve bu "yeni" ekle "eski" ek bir gereksinim olmamasına rağmen neden eşgörevli bir görünüm kazanmıştır?

• Tuvacadan iki örnek: *songgaar* ve *burungaar*

Tuvacada *soñ* "son", *soñgaar* "arkaya, geriye", *burun* "ön, önceki", *burungaar* "ileri, ileriye", *burungu* "önceki; geçen" anlamlarına gelmektedir (Arıkoğlu-Kuular 2003). Görüldüğü gibi, bu sözcüklerin taşıdıkları anlamlar genel olarak birbirine

karşıttır. Ancak, bu sözcüklerin ilk göndermelerinin dışında tersine kavramlara gönderme yaptıkları ve bu bakımdan da birbirlerine anlam olarak yaklaştıkları durumlar da vardır. Bu noktada, R. Rymer'in verdiği bilgiler ilgiye değerdir: Tuvacada *songgaar* "geri gitmek; gelecek", *burungaar* "ileri gitmek; geçmiş". Rymer konuyu şöyle sürdürmüştür: "Tuvalılar geçmişin önlerinde uzandığına, geleceğin arkalarında kaldığına inanıyorlar. Tuva ulusal müzesinin dışındaki zıplama salıncağına üşüşen çocuklar geleceğe bakıyorlar. Ancak gelecek arkalarında, henüz görünürde değil." (2012: 71). Burada Tuva kozmolojisinin dile yansıması absürt bir ilişki ortaya çıkarmıştır. Ve buna bağlı olarak da *song* sözcüğünün hem "geri" hem "ileri" yani "gelecek" anlamlarına; *burun* sözcüğünün de hem "ileri" hem "geri" yani "geçmiş" anlamlarına gönderme yapmasını, bildik dilbilgisi kurallarıyla açıklamanın olanağı yok gibi görünmektedir.

• Türkiye Türkçesinde ileri ve geri zıtlığını içeren bir örnek: *arkaya doğru ilerlemek*

Bugün Türkiye'de, herhangi bir sırada, kuyrukta, otobüste vb. yerlerde kolayca duyabileceğimiz, duyunca da pek yadırgamayacağımız arkaya *doğru ilerlemek* ifadesi de sıra dışı kullanımlara örnek olarak verilebilir. *İlerlemek* eylemi doğası gereği gibi "öne doğru yol almak" ve" ileri gitmek" demektir. Başka bir deyişle *ileri*, *geri*'nin yani *arka*'nın karşıtıdır. Buna göre, mantıksal olarak *ilerlemek* fiili ile *arkaya* veya *arkaya doğru* tamlayıcılarının eşdizimli olarak kullanılmaması beklenir. Oysa günlük kullanımda bu mantıkdışı karşıtlık ilişkisi dil kullanıcılarına son derece olağan gelmektedir.

• Büyük ünlü uyumuna aykırı iki örnek: *Taşkent* ve *Semerkand*

Taşkent ve *Semerkand* sözcüklerine hem biçimbilgisel hem de sesbilgisel olarak bakıldığında ilgi çekici birtakım özelliklerle karşılaşılmaktadır. Her şeyden önce, bu iki sözcük aslında eşanlamlı bir görünümdedir. Çünkü A. Room'a göre *Semerkand* sözcüğü eski Farsçadaki *asmara* "taş, kaya" ve Soğdça *kand* "kent, kale" sözcüklerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir (2006: 330); *Taşkend* sözcüğünün ise Türkçe *taş* ile yine *kand* sözcüğünün birleşmesinden oluştuğu açıktır. Ancak burada konumuz açısından ilgiye değer olan, *kand* sözcüğünün kalın ünlülü *taş* sözcüğünde ince biçimiyle, Türkiye Türkçesinde ince ünlülü sesletilen *semer* sözcüğünde ise kalın biçimiyle kullanılmış olmasıdır. Oysa *Taşkand* (/ *Taşkant*) ve *Semerkend* (/ *Semerkent*) (Kaşgarlı'dan edindiğimiz bilgiye göre bu ad eskiden "Semiz-kend" biçimindedir (Atalay 2006: 344) sesletimleri, Türkiye Türkçesinin ünlü uyumlarına daha uygun biçimlerdir. Görüldüğü gibi burada sesbilgisel düzeyde bir sıradışılık söz konusudur.

• *tortu* sözcüğü ve *d- > t-* değişimi

Batı Türkçesinde Eski Anadolu Türkçesinden başlayarak sıklıkla yaşanan sesbilgisel değişimlerden biri *t- > d-* değişimidir. Hatta bu ses olayı, zaman zaman Türkçeye başka dillerden geçen sözcüklere de uygulanmıştır. "Tortu" sözcüğü, Farsça kökenlidir ve Farsçada *dürdî* (Devellioğlu 2007) biçimindedir. Türkiye Türkçesinin sesbilgisi tarihi düşünüldüğünde beklenen durum, sözcüğün *d-*'li biçimiyle kullanılmasıdır. Ancak pek rastlanmayan bir biçimde *d-* sesi *t-*

sesine dönüşmüştür. Bu aykırı durumun, Türkçenin sesbilgisel eğilimleriyle açıklanması güçtür.

• Türkiye Türkçesinde kip-görünüş karşıtlığı için bir örnek: *Geldim!*

Kapı çalarken *Geldim*! demek, günlük yaşamımızda tanık olduğumuz hatta belki kahramanı olduğumuz bir durumdur. Günlük yaşamın keşmekeşi içinde bu kullanım dil kullanıcılarına son derece normal görünür. Oysa neden sürmekte olan bir eylem için *Geliyorum!* değil de *Geldim!* denilir? Benzer biçimde, çeşitli bağlamlarda *Kalkıyorum*. veya *Kalkacağım*. yerine *Kalktım!*; *Yapıyorum*. veya *Yapacağım*. yerine Yaptım! denilmesi de olağan karşılanır. Bugün kipler arasındaki bu geçişler, dilbilimciler tarafından *görünüş* başlığıyla ele alınmaktadır. Gerçekte, sesbilgisel sıradışılıkların *benzeşmezlik*, anlamsal sıradışılıkların *alışılmamış bağdaştırma* olarak kuramsallaştırılması gibi, burada da kipsel sıradışılıklar *görünüş* olarak kuramsallaştırılmış olmaktadır.

• Eski Anadolu Türkçesinde soru ekinin düz ünlülü olması

Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkçedeki birçok düz ünlülü biçimbirimin yuvarlak ünlülü olarak kullanıldığı bir dönemdir. Ancak bu genel yuvarlaklaşma eğilimine rağmen, Eski Türkçe dönemindeki yuvarlak ünlülü bir soru edatı olan *mu / mü*'nün Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olarak *mı / mi* biçiminde kullanılması sıradışı bir durumdur. Çünkü, görünüşe göre yuvarlak ünlülü olan bir biçimbirimin Eski Anadolu Türkçesinde aynen devam etmemesi için belirgin bir neden yok gibi görünmemektedir.

• Türkiye Türkçesinde pekiştirme–olasılık eki

Türkiye Türkçesinde özellikle çekimli fiillerin üzerine gelen *–DIr / -DUr* eki, pekiştirme ya da olasılık ifade etmektedir. Aynı ekin hem pekiştirme hem olasılık ifade etmesi ise bizi aslında karşıt kavramların birbirine çok yakın olması gibi felsefi bir boyuta taşımaktadır. Çünkü olasılık, kesin olmayan bir durumu anlatırken pekiştirme, kesin bir durumu ifade eder. İki karşıt işlevin, aynı ekle karşılanması ve farkın bağlamdan anlaşılması, dilbilgisinin görünen ve betimlenebilen sınırlarını aşan bir durumdur (Pekiştirme ve olasılık kategorisi konusunda daha ayrıntılı bilgi için bk. Yüceol Özezen 2010).

• Türkiye Türkçesinde *arası olmamak - arası açık olmak (arası açılmak)*

Yukarıdaki iki deyimden ilkinin genel olarak "sevmemek, hoşlanmamak, geçinememek", ikincisinin ise "arkadaşlık bağları kopmak, birbirine darılmak" gibi anlamları vardır. Bu iki deyim de aynı kavram alanı içinde yer almaktadır ve bazı bağlamlarda birbirlerinin yerine rahatça kullanılabilmektedir. Burada geçen *ara* sözcüğü ise "mesafe, açıklık" anlamına gelmektedir. O halde *arası olmamak* ifadesi birbirine uzak olmayı değil aksine yakın olmayı ifade etmelidir. Ancak karşıladığı anlam, mantıksal göndermesine aykırı olarak uzaklaşmayı ifade etmektedir ve düz mantıkla değerlendirildiğinde *saçma* gibi görünmektedir.

• *üst / üzeri* göstergelerinin karşıt anlamına gönderme yapması

Türkçe Sözlük 2011, *akşamüstü / akşamüzeri* için "güneşin battığı sıralarda, akşama doğru, akşam yaklaşırken", *üst* sözcüğü için ise "bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk" tanımlarını vermektedir: Dikkat edilirse *üst* sözcüğü belirli bir noktayı veya düzlemi aşkınlık ifade etmektedir. Oysa *akşamüstü / akşamüzeri* ifadeleri kullandığında, henüz akşam olmadığı, ancak akşamın yakın olduğu belirtilmiş olur. O halde *akşamüstü / akşamüzeri* sözlükbirimlerindeki *üst* / üzeri sözcükleri, genel beklentinin tersine, belirli bir noktanın veya düzlemin altına veya altında olmaya gönderme yapmaktadır. Benzer durum, Azerice *Bəhar üstə ağaç kəsməzlər.* atasözünde de görülmektedir. Bu kullanımlarda da düpedüz bir akla aykırılık söz konusudur.

Sonuç ve Değerlendirme

S. Mithen, insan evriminde en önemli halkalardan biri olan dili, karmaşık ve içinden çıkılmaz doğasıyla "evrimin eksik halkası" olarak değerlendirmektedir (2000). Başka bir deyişle, "insanı insan yapan" dili üretme becerisi, dilin en azından 20. yüzyılın başından beri, yazılı ve sözlü düzlemlerdeki üretimleri bütün çıplaklığıyla ortada durup dururken ve belgelerle izlenebilirken, dahası psikolojiden sinirbilimine, dilbilimden antropolojiye birçok farklı disiplindeki bilim insanları bütün teknik olanakları seferber ederek, bütün mesailerini dili çözmeye adamışken, *dil*'i çözebilmek konusunda bir arpa boyu yoldan öteye gidememişlerdir. Bu durum, dilin kurallı ve belirli yanından değil, *sıradışılık*ların / *gelişigüzellik*lerin, özetle "*saçmalık*"ların (aynı göstergenin karşıt kavramlara gönderme yapması veya karşıt göstergelerin aynı kavrama gönderme yapması gibi) iletişimin önemli bir bölümünü kaplamasından ve dilin bu özgür yanıyla bir simgeler yığını olmamasından kaynaklanmaktadır. Ve, son zamanlardaki birçok yapısal araştırma alanında olduğu gibi, dilsel incelemelere de belirsizlik, gelişigüzellik, kaos, saçmalık vb. kavramları düşünerek başlanmalıdır. Bu araştırmacının, dilin karmaşık ve çözümsüz gibi görünen mucize yanı karşısında daha temkinli ve alçakgönüllü bir tavır almasını da sağlar. Çünkü yinelemek gerekirse dilin bu tür kavramlarla dile gelen yanı, "dilin daimi yoldaşı, düpedüz normal hali"dir (Bauman 2003: 9-10) ve dil saçmalıklar ve yanlışlıklar toplamıdır (Dilemre 2008: 46).

Kaynaklar

Arıkoğlu, Ekrem ve Klara Kuular (2003). *Tuva Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: TDK.

Atalay, Besim (2006). *Divanü Lügati't-Türk*. C. 1. Ankara: TDK.

Aydın, Hasene (2011). "'Dilde en az çaba ilkesi' üzerine". *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi* 1: 1-6.

Bauman, Zygmunt (2003). *Modernlik ve Müphemlik* (İngilizceden Çeviren: İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı.

Cevizci, Ahmet (2003-2009). *Felsefe Ansiklopedisi* C. 1-6. (C. 1-2 Etik Yayınları: İstanbul 2003; C. 2 Etik Yayınları: İstanbul 2004; C. 3 Ebabil Yayınları: Ankara 2005; C. 4 Ebabil Yayınları: Ankara 2006; C. 5 Ebabil Yayınları: Ankara 2006; C. 6 Ebabil Yayınları: Ankara 2009).

Cevizci, Ahmet (2013). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Croft, William (2001). *Radical Construction Grammar: Syntactic Theory in Typological Perspective*, Oxford Üniversitesi Yayınları: Oxford.

Çelik Şavk, Ülkü (2002). *Kırgız Atasözleri*, Ankara: TDK.

Devellioğlu, Ferit (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, Cem (Hazırlayan) (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK.

Dilemre, Saim Ali (2008). *Genel Dil Bilgisine Giriş (Tarihsel Bir Çalışma)*. Haz.: Muna Yüceol Özezen. Adana: Karahan Kitabevi: 62.

Düşmez, Ömer Anıl (2012). *Türkiye Türkçesi Yazı Dilinde "Al-" ve "Ver-" Fiillerinin Kullanımları* (Basılmamış Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Esslin, Martin (1999). *Absürd Tiyatro*. Ankara: Dost Kitabevi.

Flew, Antony (2005). *Felsefe Sözlüğü* Çev. Nurşen Özsoy. Ankara: Yeryüzü.

Güçlü, A. Bâki vd. (2002). *Erk Ulaş Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.

Karataş Coşkun, Mahinur (2011). *Kavram Öğretimi*. Adana: Karahan Kitabevi: 125.

Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK.

Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı (2001). *Türk Edebiyatında Şathiye*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Mithen, Steven (2000). *Aklın Tarih Öncesi*. Ankara: Dost Kitabevi.

Murphy, Gregory L. (2002). *The Big Book of Concepts*. Massachusetts. Cambridge: Intitute of Technology.

Orwell, George (2013). *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*. Çev. Celâl Üster. İstanbul: Can.

Room, Adrian (2006). *Placenames of the World: Origins and Meanings of the Names for 6,600 Countries, Cities, Territories, Natural Features and Historic Sites*. London: McFarland.

Rymer, Russ (2012). "Yok olan sesler", *National Geographic-Türkiye* Temmuz 2012: 66-99.

Steels, Luc (1999). *The Talking Heads Experiment (Volume I: Words and Meanings)*. Brüksel: Laboratorium.

Tomasello, Michael (2008). *Origins of Human Communication*. Cambridge: Massachusetts Intitute of Technology.

Yüceol Özezen, Muna (2010). "Türkçede 'bildirme' çekimi ve pekiştirme-olasılık kategorisi", *Türkoloji Dergisi* 17/2: 187-196.

www.nbcnews.com (13.06.2013)

Annesi Meryem Özmen, babası Mustafa Özmen ve yeğeni Yusuf Özmen

İlkokul beşinci sınıfta (1958) Hasan Kalli (solda) ile birlikte

İlkokul beşinci sınıfta (1958)

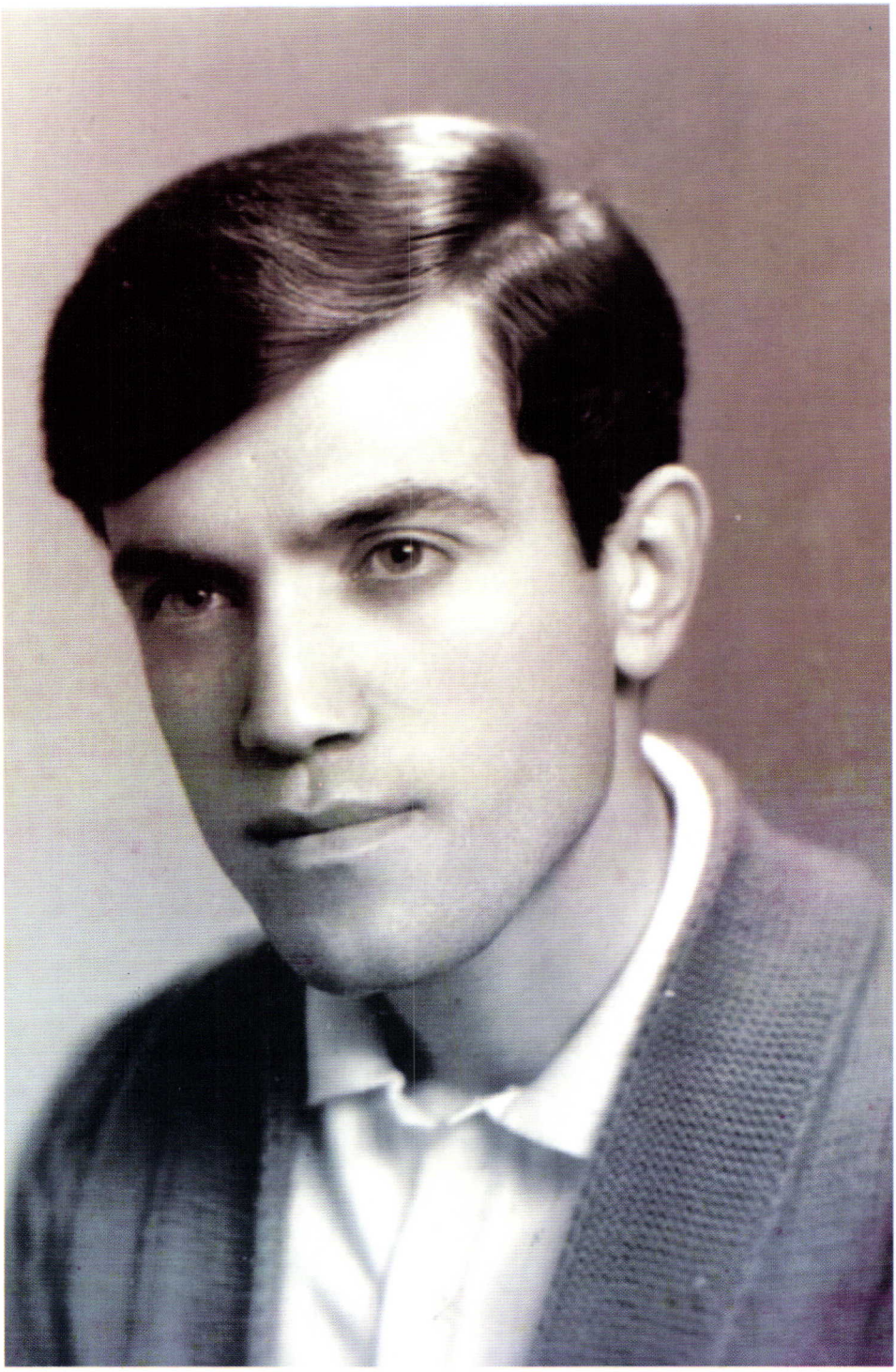

Üniversite yılları

Askerlik yılları, 1974
İzmir Bornova Tuğsavul Kışlası

Eşi Aysel Hanım ve kızları Duygu, Meryem Bilge, Bengü (1976)

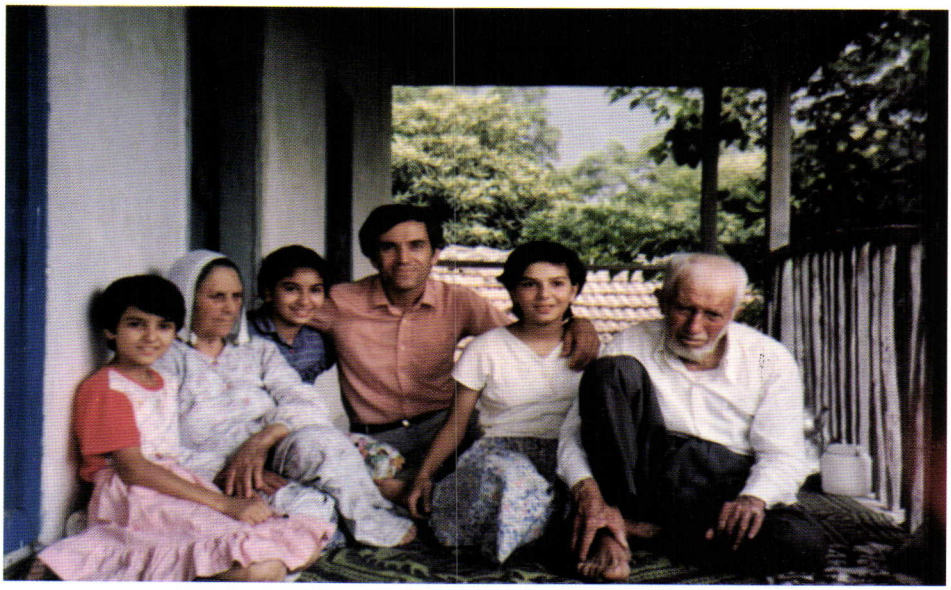

Annesi Meryem Özmen, babası Mustafa Özmen,
kızları Meryem Bilge, Duygu ve Bengü ile

Eşi Aysel Hanım ve kızlarıyla Konya'da

Evinde dinlenirken (1989)

Eşi Aysel Hanım'la

Mehmet Özmen ve eşi Aysel Hanım, Yusuf-Emel Oğuzoğlu ile Uludağ'da (2002)

Eşi ile Trabzon'da, 2002

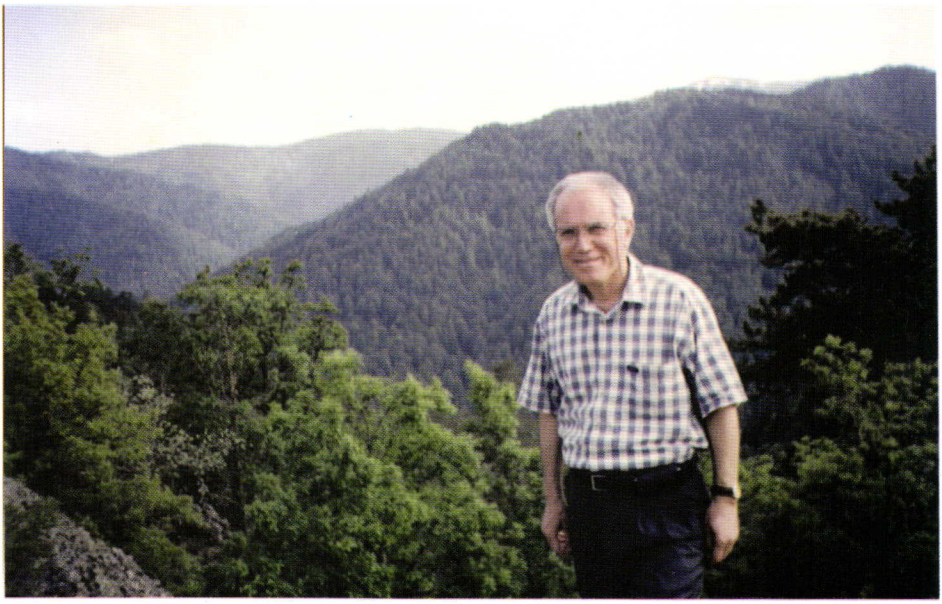

Dubrovnik, 2011

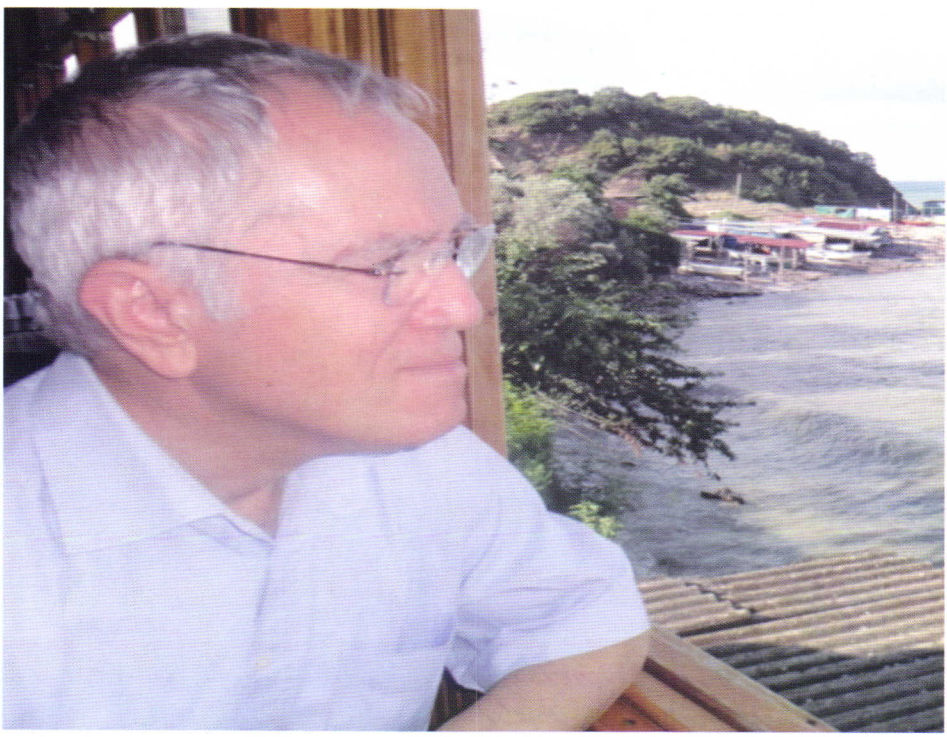

Çatalzeytin/Kastamonu, 2012

Özmen ailesi (soldan sağa): Torunu Uygar Taze, kızı Bengü Özmen Taze, torunu Aslı Taze, damadı Servet Taze, eşi Aysel Özmen, kızı Duygu Özmen, kızı Meryem Bilge Aytaçoğlu, torunu Can Aytaçoğlu, damadı Alper Aytaçoğlu

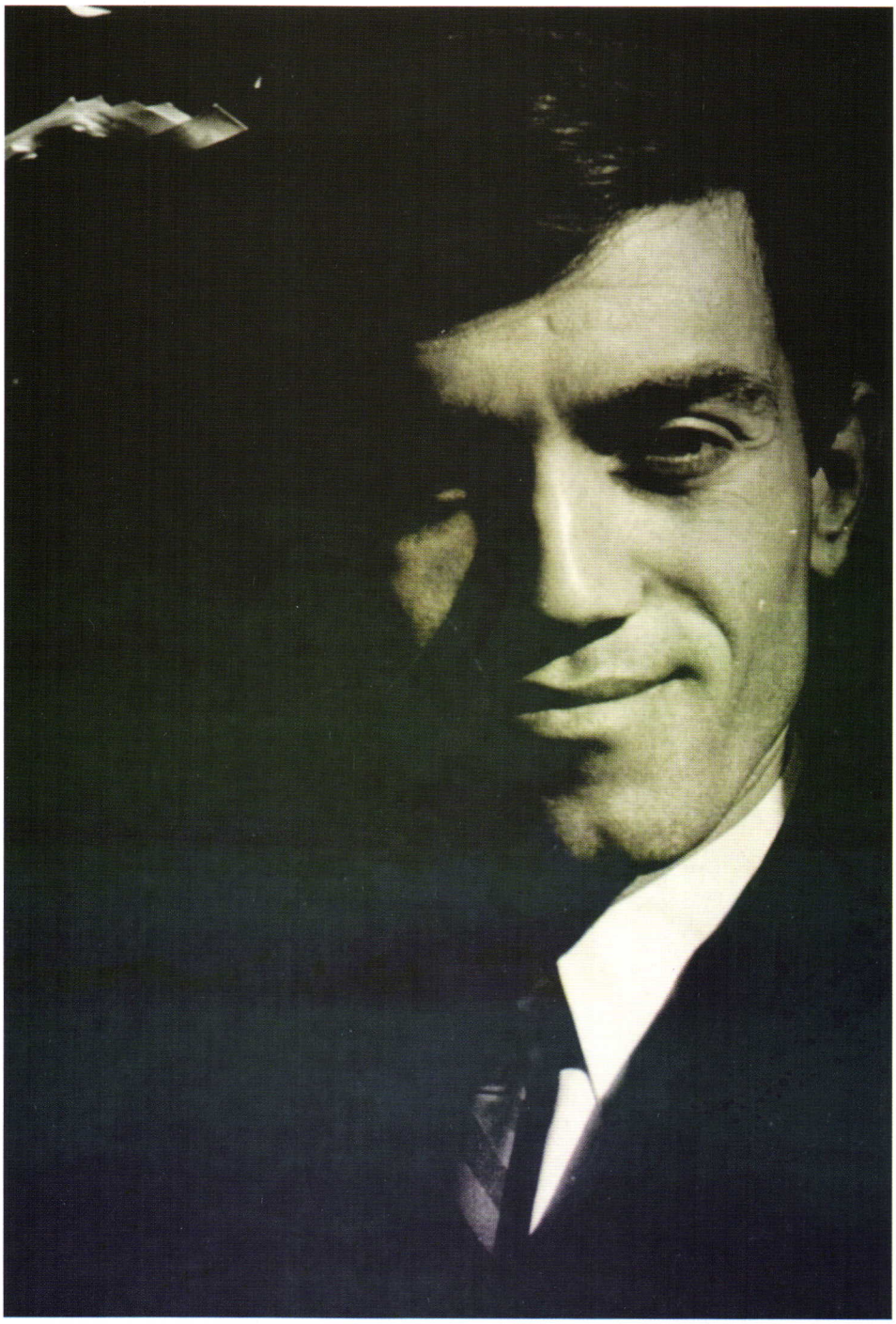

Trabzon Erkek İlköğretmen Okulunda öğretmenlik yılları (1971)

Trabzon İlköğretmen Okulu Öğretmenler Odasında (1971)

Trabzon İlköğretmen Okulunda "Çatallıköy" oyununu sahneye koyduğu öğrencileriyle (1971)

19 Mayıs töreninde sunuculuk yaparken

Hatay Kızöğretmen Okulunda (1972)

Soldan sağa: Ağabeyi Sait Özmen, babası Mustafa Özmen ve Mehmet Özmen (1972)

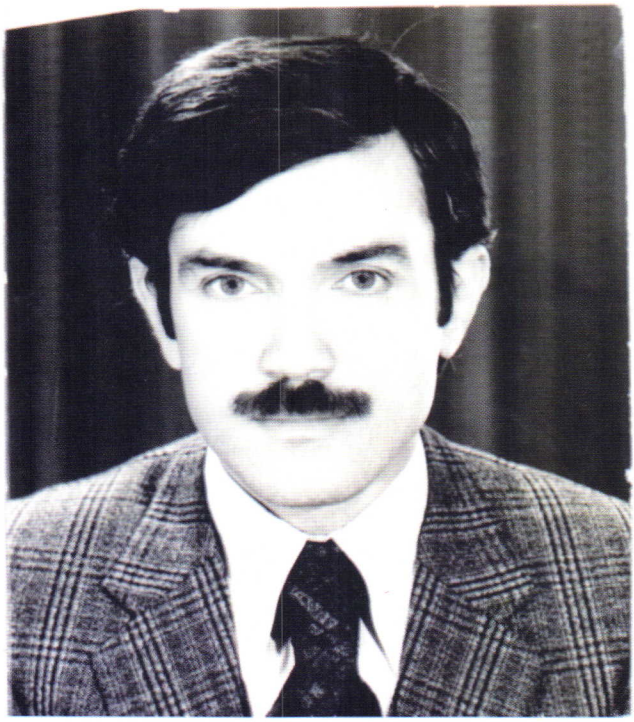

Hatay Kız İlköğretmen Okulunda (1973)

Hatay Kızöğretmen Okulunda öğrencileriyle (1973)

Karaman Dil Bayramı'nda Mustafa Canpolat ve Mustafa Özcan ile

Tunca Kortantamer'le sohbet ederken (Tunca Bey'in Konya'daki evinde)

Tunca Kortantamer'le fasulye ayıklarken

Tamer Sezer ve öğrencileriyle, Selçuk Üniversitesi kampüsünde ağaç dikerken (1986)

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Soldan sağa: Zeliha Güneş, Mustafa Özcan, Olcay Önertoy, Mustafa Canpolat, Mehmet Özmen, Tayyibe Uç

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Hasan Eren, Neşet Çağatay ve öğrencilerle

Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyeleriyle (1989)

Nemrut Dağı, 1991

Yusuf Çotuksöken, İ. Güven Kaya ve Ömer Faruk Huyugüzel ile bir kurultayda

Soldan sağa: Hasan Kolcu, Ömer Faruk Huyugüzel, Rıza Filizok,
Erman Artun, Mehmet Özmen, Yusuf Çotuksöken.

Mehmet Özmen, Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunlarıyla (1995)

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi kantininde
İ. Çetin Derdiyok ve A. Deniz Abik ile (1995)

Arkadaşları Atilla Ceylan ve Hasan Uzuntaş ile (Yumurtalık / Adana, 1996)

Mehmet Özmen, Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim elemanları ve Ahmet Bican Ercilasun ile (1996)

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1996
(Ön sıra soldan sağa) Erman Artun, Şükrü Haluk Akalın, Mine Mengi,
Mehmet Özmen, (arka sıra soldan sağa) Mustafa Apaydın, İ. Çetin Derdiyok,
A. Deniz Abik, Refiye Okuşluk Şenesen, H. Dilek Batislam, Bedri Aydoğan

Türk Dili Kurultayı
Soldan sağa: Mehmet Özmen, Mevlüt Gültekin, Lars Johanson, Mustafa Uğurlu ,
Éva Ágnes CSATÓ-Johanson (1996)

Türk Dili Kurultayı
İsmail Ünver, Zafer Önler, Gerhard Deorfer ve Mehmet Özmen (1996)

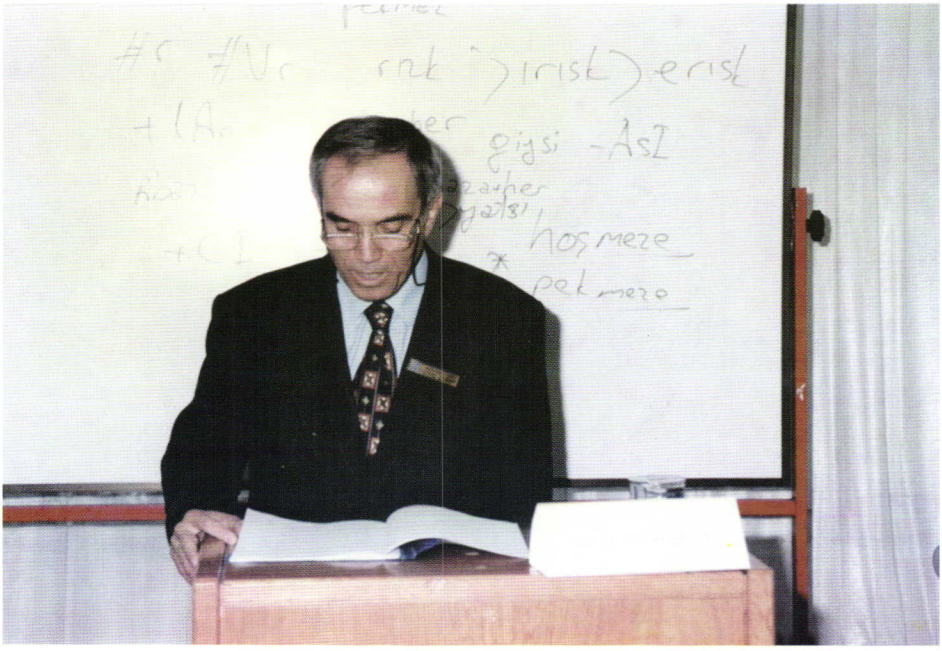

Türk Dili Kurultayı'nda bildiri sunarken

Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyeleri,
doktora ve yüksek lisans öğrencileri İle (1997)

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinin önünde öğrencileriyle

Doktora öğrencileri Muna Yüceol Özezen ve Yeter Torun ile (2000)

Öğretim üyesi arkadaşları ve öğrencileriyle
Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi önünde (2002)

Mustafa Canpolat ve A. Deniz Abik ile (2003)

Uluslararası Türk Dili Kurultayı dolayısıyla Beypazarı'nda
öğretim üyesi arkadaşlarıyla (2004)

Türk Dili Kurultayı'nda (2004)

Bakü'de Cihangir Nevruzov, Mehmet Özmen, Aysel Özmen,
Elnare Nevruzov ve A. Deniz Abik (2005)

RTÜK toplantısında, 24-25 Aralık 2005 Adana

Doktora danışmanı Mustafa Canpolat ve Canpolat'ın diğer doktora öğrencileri
(arka sıra soldan sağa) Birnur Erdağı, A.Deniz Abik, Bilge Nalbant, Vefa Nalbant
(ön sıra soldan sağa) Jale Demirci, Mehmet Özmen, Mustafa Canpolat,
Aysu Ata, Zafer Önler

Faruk Yıldırım, Mehmet Özmen, Türkay Bulut, Tooru Hayasi- Adana

Trabzon, 2006

Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu (21-23 Mayıs 2007) dolayısıyla Alatoo'da öğretim üyesi arkadaşlarıyla

Kazakistan, 2007

Almatı'da Mine Mengi ve A. Deniz Abik ile

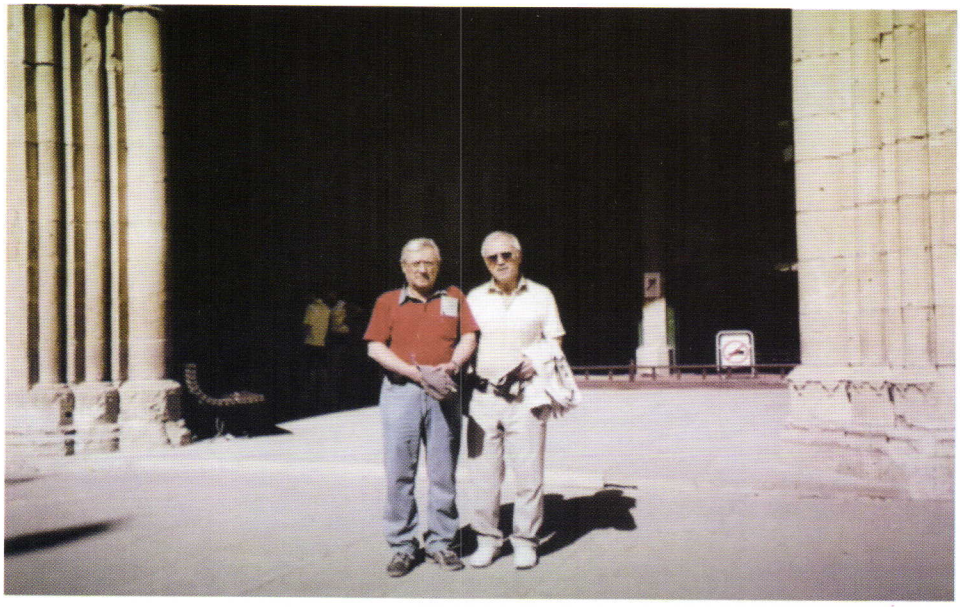

Ömer Faruk Huyugüzel ile Doğu Akdeniz Üniversitesinde (2008)

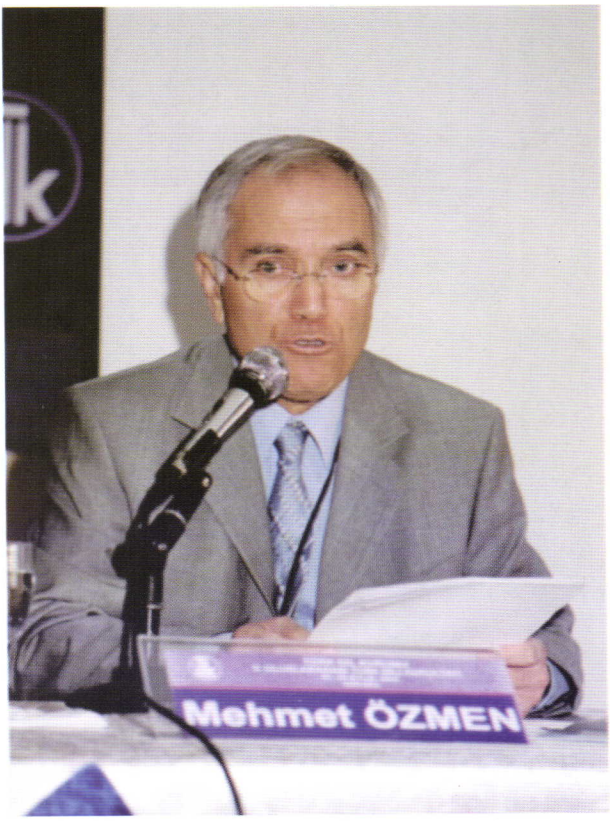

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
öğretim elemanları ve çalışanlarıyla

Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (Adana, 20-22 Ekim 2011)
Soldan Sağa: A. Deniz Abik, Zafer Önler, Muna Yüceol Özezen, Engin Çetin, Kayahan Erimer, Jale Demirci, Mehmet Özmen, Yıldız Canpolat.

Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (Adana, 20-22 Ekim 2011)

Mustafa Canpolat ile, 2011

Bir doçentlik jürisinde

Oğuz Ergene'nin doktora savunmasında, 2012

12-14 Eylül 2012 II. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu
Başarı ve Zaaflarıyla Çağdaş Türkoloji Sempozyumu dolayısıyla Polonya'da

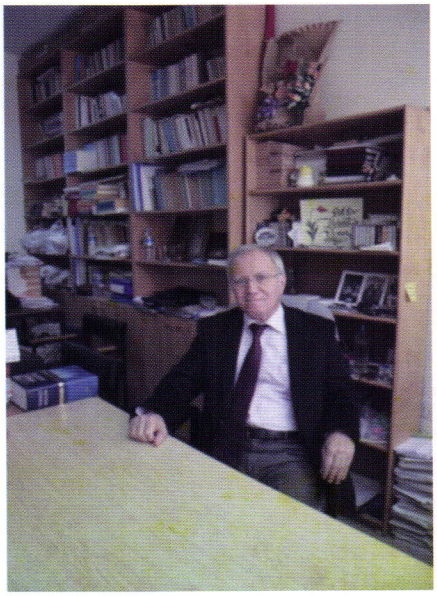

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki odasında,2014

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü toplantı salonunda (Ön sıra soldan sağa) A. Deniz Abik, Mehmet Özmen, Hilal Nayir, (arka sıra soldan sağa) Bilge Karga, Bedri Aydoğan, İ. Çetin Derdiyok- 12 Mart 2014

Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki odasında (soldan sağa) Huriye Sözer, A. Deniz Abik, Engin Çetin, Yeter Torun, Nigar Oturakçı ve Muna Yüceol Özezen ile birlikte

Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki odasında Yeni Türk Dili Anabilim Dalı öğretim elemanları (soldan sağa) Nigar Oturakçı, Yeter Torun, Huriye Sözer, Muna Yüceol Özezen ile17 Mart 2014

Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki odasında öğretim elemanları ile birlikte, Mart 2014

Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Önünde (birinci sıra soldan sağa) İ. Çetin Derdiyok, Erman Artun, Mehmet Özmen, Mustafa Apaydın, Haluk Gökalp, Ayhan Karakaş, (ikinci sıra) Melek Çubukcu, Bilge Karga, Huriye Sözer, H. Dilek Batislam, A. Deniz Abik, Muna Yüceol Özezen, Hasan Cuşa, (üçüncü sıra) Esra Özkaya, Refiye Okuşluk Şenesen, Yeter Torun, Sema Çetin Baycanlar, Hilal Nayir, Emine Ayan

ISBN
978-975-487-196-8